

УДК 911.3:796.5

Петліна Дарина Вадимівна

Київський національний університет імені Тараса
Шевченка, м. Київ, Україна,
e-mail: daryna.petlina@gmail.com

***АНАЛІЗ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ РОЗБУДОВИ
ЕНОГАСТРАНОМІЧНОГО ТУРИЗМУ (ОСВІТНІЙ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ
АСПЕКТИ) У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ВИНОГРАДАРСЬКИХ ТА
ВИНОРОБНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ***

Мета. Аналіз міжнародного досвіду розбудови еногастрономічного туризму в освітньому та організаційному аспектах в контексті розвитку виноградарських та виноробних територій України.

Методика. На засадах загальнонаукових аналітичних (контент аналізу) та логічних (порівняльних) методів досліджено інформаційні масиви даних офіційних сайтів професійних недержавних громадських інституції у сфері виноробства, виноградарства та еногастрономічного туризму на національному та міжнародному рівні. На засадах методів соціологічного дослідження (інтерв'ю українських експертів у галузі виноградарства, виноробства, туризму та академічної сфери) визначено особливості та проблематику процесу зближення галузей виноградарства та виноробства з туристичною галуззю та його вплив на територію.

Результати. Описано міжнародний досвід розбудови еногастрономічного туризму в освітньому та організаційному аспектах в контексті розвитку виноградарських та виноробних територій України.

Наукова новизна. Визначено специфіку процесу зближення галузей виноградарства та виноробства з туристичною галуззю в контексті розвитку еногастрономічного туризму в Україні. Даний процес розглядається як один з індикаторів сталого розвитку регіону.

Практична значимість. Розроблено практичні рекомендації щодо імплементації в Україні міжнародного досвіду розвитку еногастрономічного туризму.

Ключові слова: територія, виноградарство, виноробство, еногастрономія, еногастрономічний туризм, винно-гастрономічний туризм, сталий розвиток, мережа.

УДК 911.3:796.5

Петлина Дарина Вадимовна

Киевский национальный университет
имени Тараса Шевченка, г. Киев, Украина,
e-mail: daryna.petlina@gmail.com

***АНАЛИЗ МЕЖДУНАРОДНОГО ОПЫТА РАЗВИТИЯ
ЕНОГАСТРОНОМИЧЕСКОГО ТУРИЗМА (ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ И
ОРГАНИЗАЦИОННЫЙ АСПЕКТЫ) В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ
ТЕРРИТОРИЙ ВИНОГРАДАРСТВА И ВИНОДЕЛИЯ В УКРАИНЕ***

Цель. Анализ международного опыта развития еногастрономического туризма в образовательном и организационном аспектах в контексте развития виноградарских и винодельческих территорий Украины.

Методика. На основе общенаучных аналитических методов (контент-анализа) и логических (сравнительных) методов исследованы информационные массивы данных официальных сайтов профессиональных не государственных организаций в сфере

виноградарства, виноделия и эногастрономического туризма на национальном и международном уровне. На основе социологических методов исследования (интервью украинских экспертов в сфере виноградарства, виноделия, туризма и академической сферы) определены особенности и проблематика процесса сближения отраслей виноградарства, виноделия и туризма и его влияние на территорию.

Результаты. Описаны образовательный и организационный аспекты международного опыта развития эногастрономического туризма в контексте развития виноградарских и винодельческих территорий Украины.

Научная новизна. Определена специфика процесса сближения отраслей виноградарства и виноделия с туристической отраслью в контексте развития эногастрономического туризма в Украине. Данный процесс рассматривается как один из индикаторов устойчивого развития региона.

Практическая значимость. Разработаны практические рекомендации по имплементации в Украине международного опыта развития эногастрономического туризма.

Ключевые слова: территория, виноградарство, виноделие, эногастрономия, эногастрономический туризм, винно-гастрономический туризм, устойчивое развитие, сеть.

UDC 911.3:796.5

Petlina Daryna Vadymivna

Kyiv National University Taras Shevchenko, Kyiv,
Ukraine, e-mail daryna.petlina@gmail.com

ANALYSIS OF INTERNATIONAL EXPERIENCE IN BUILDING ENOGASTRONOMIC TOURISM (EDUCATIONAL AND ORGANIZATIONAL ASPECTS) IN THE CONTEXT OF DEVELOPMENT OF WINEGROWING AND WINEMAKING TERRITORIES IN UKRAINE

Aim. Analysis of international experience in enogastronomic tourism development (educational and organizational aspects) in the context of development of winegrowing and winemaking territories in Ukraine.

Methodology. Based on the general scientific analytical methods (content analysis) and logical (comparative) methods studied information data from the official websites of professional non-government organizations (NGOs) in the field of viticulture, winemaking and enogastronomic tourism at national and international levels. Based on the sociological research methods (interview with Ukrainian experts in the field of viticulture, winemaking, tourism and academia) determined the main features and challenges in the process of convergence of winegrowing and winemaking industry and tourism, as well as its impact on the territory.

Results. Described educational and organizational aspects of international experience in building enogastronomic tourism in the context of development of winegrowing and winemaking territories in Ukraine.

Scientific novelty. Established the characteristics of the process of convergence of winegrowing and winemaking industry and tourism industry in the context of enogastronomic tourism development in Ukraine. This process is considered as one of the indicators of sustainable development.

The practical significance. Offered practical recommendations for implementation of international experience in enogastronomic tourism in Ukraine.

Keywords: territory, viticulture, winemaking, enogastronomy, enogastronomic tourism, wine and gastronomic tourism, sustainable development, network.

Постановка проблеми: Розвиток туризму в Україні відбувається в складних політичних, економічних та соціальних умовах, що призводить до використання екстенсивних моделей розвитку галузі (отримання прибутків будь якою ціною, ігнорування принципів сталого розвитку і, як наслідок, виснаження туристсько-рекреаційних ресурсів країни, деградації ландшафтів). Одночасно поза увагою української туристичної індустрії залишаються такі важливі ресурсні можливості країни як гастрономія та вино, які виступають об'єктивною передумовою успішного розвитку, як національного, так і міжнародного туризму. На сьогодні в Україні гостро відчувається брак спеціалістів з еногастрономічного туризму, що зумовлено певними прогалинами у: науковому, дидактичному та практичному забезпеченні процесу зближення виноградарства та виноробства з туристичною галуззю; трансфері світового досвіду щодо налагодження співробітництва між органами державного управління та професійними громадськими інституціями, які представляють інтереси виноградарства, виноробства і туризму; практичній імплементації принципів сталого розвитку туризму у сільськогосподарських регіонах України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій: Історія дослідження винного та гастрономічного туризму в різних регіонах світу нараховує декілька десятиліть. На теперішній період склалися декілька наукових шкіл: американська, латиноамериканська, європейська, тихоокеанського регіону, південноафриканська [3,4]. Таким чином, існує територіальна диференціація наукових шкіл залежно від їх належності до конкретних виноробних макрорегіонів світу. Українська академічна школа винно-гастрономічного туризму знаходиться на початковому етапі формування. Значний доробок у теорію винного та гастрономічного туризму внесли Басюк Д.І., Домарецький В.О., Чернова Г.В., Руднева М., Мотузенко О.О. та інші [1, 2].

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. Гастрономія та вино (еногастрономія), історично виступали ключовими компонентами національних культур та стилю життя, а на сучасному етапі набули значення важливого фактору зростання різноманітної туристичної активності. Туристична діяльність, що одночасно поєднана з виноградарством та виноробством, та інтегрує етнокультурні традиції харчування, представлена таким видом туризму як вино-гастрономічний (еногастрономічний), який став для багатьох країн унікальною можливістю регіонального розвитку. Еногастрономія виступає важливою складовою туристсько-рекреаційного потенціалу території, джерелом формування її ідентичності, а еногастрономічні об'єкти – об'єктами туристичного тяжіння. На міжнародному ринку туристичних послуг даний вид туризму формує постійно зростаючий сегмент з необмеженими можливостями диверсифікації попиту, залучення нових інвестицій, збільшення зайнятості у сільськогосподарських регіонах. Для еногастрономічного туризму характерний інноваційний підхід до сталого збереження культурного

надбання у регіонах виноградарства та виноробства і, як наслідок, зростання цінності (валоризації) культурного ландшафту в цілому.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз міжнародний досвіду розбудови еногастрономічного туризму у освітньому та організаційному аспектах в контексті розвитку виноградарських та виноробних територій України.

Виклад основного матеріалу. Освітній аспект. Питання підготовки спеціалістів у сфері гастрономічного туризму є новим викликом для українських ВНЗ. Провідні українські ВНЗ лише протягом останніх 2-3 років активно включають у бакалаврські та магістерські програми навчальні курси з винного та гастрономічного туризму, але на теперішній час в Україні не існує жодної магістерської програми за напрямком «Туризм», спеціалізації «Гастрономічний туризм» або «Винний туризм». Питання моніторингу міжнародного простору розвитку еногастрономічного туризму, трансферу інформації та сприяння імплементації світового досвіду в Україні повинні входити у завдання науково-практичної та освітньої діяльності ВНЗ України на рівні з інноваційними проектами спільних бакалаврських, магістерських та PhD програм. Сприятливі передумови для такої діяльності ВНЗ забезпечують такі Програми ЄС, як «Горизонт 2020», «Еразмус +» та інші [7].

Значна кількість ВНЗ та професійних інститутів таких країн як Франція, Італія, Іспанія, Німеччина, США, Аргентина, Чилі проводять активну підготовку спеціалістів у сфері винного та гастрономічного туризму та розробляють відповідні теоретичні засади еногастрономії.

У Франції, лише в одному з виноробних регіонів – Бордо, розташовано чотири провідні університети та декілька бізнес-шкіл, серед яких KEDGE Бізнес-Школа (KEDGE Business School) із сучасними навчальними програми, спеціальними дослідницькими лабораторіями та великою академічною мережею класів з винного бізнесу, винного маркетингу і винного туризму (МБА, магістерських та бакалаврських програм). Курси підвищення кваліфікації також доступні у межах освітньої програми «Вино та Алкогольні напої» в Інституті Комерційної Реклами (Institute for Commercial Promotion) та у Винній Школі Бордо (Bordeaux Wine School), які дають пересічному споживачу основи теоретичних та практичних знань про вина регіону Бордо та сприяють формуванню освітньої складової еногастрономічних турів. Виноробні країни Нового Світу також активно розвивають сектор вищої освіти у сфері еногастрономічного туризму. Наприклад, в Чилі у місті Вальпараїсо налічується дев'ять університетів, що пропонують навчання, пов'язане зі світом вина, продуктів харчування та туризму: Університет Вальпараїсо (Universidad de Valparaíso), Католицький університет Вальпараїсо (Universidad Católica de Valparaíso), Університет Адольфо Ібаньєс (Universidad Adolfo Ibañez), Технічний Університет Федеріко Санта-Марія (Universidad Técnica Federico Santa María), Університет Плайя Анча (Universidad de Playa Ancha - UPLA), Університет Санто-Томас

(Universidad Santo Tomás), Університет Вінья-дель-Мар (Universidad Viña del Mar), Університет Андреса Бельо (Universidad Andrés Bello), Чилійський Технічний Університет (Universidad Tecnológica de Chile INACAP). Дані ВНЗ готують висококваліфікованих фахівців для обслуговування виноробної та туристичної промисловості [10].

Організаційний аспект. На сучасному етапі найбільш визнаною формою організації еногастрономічного туризму виступають «Дороги вина». Не зважаючи на те, що перші «Дороги вина» у контексті еногастрономічної подорожі були організовані у Німеччині ще в 1935 році, їх системний розвиток розпочався з введенням поняття «Дорога вина» у законодавчі та регуляторні документи країн-виробників вина. Окремі дороги вина почали об'єднуватися у мережі. Мережі «Доріг вина» поступово розширювалися від локального до регіонального та національного рівнів організації та менеджменту. На сучасному етапі країни-виробники вина формують міжнародні мережі. Наприклад, Мережа Великих Винних Столиць (The Great Wine Capitals Network), яка була створена у 1999 році з метою сприяння обміну у сфері освіти і передового досвіду розвитку енотуризму. До складу мережі входять десять міст, розташованих в північній і південній півкулях, які поділяють спільну економічну і культурну філософію розвитку виноробної промисловості. До мережі належать всесвітньо відомі центри: Австралія (Аделаїда), Іспанія (Більбао, Ріоха), Франція (Бордо), Південна Африка (Кейптаун), Італія (Верона), Німеччина (Майнц, Рейнгессен), Аргентина (Мендоза), Португалія (Порто), США (Сан-Франциско, Долина Напа), Чилі (Вальпараїсо, Долина Касабланка) [10].

Вагомий внесок у розвиток виноградарських та виноробних територій у контексті еногастрономічного туризму вносять недержавні професійні громадські організації міжнародного та національного рівня. У 1988 році у Франції було створено Європейську Конференцію Винних Регіонів (European Wine Regions Conference - CERV) діяльність якої була спрямована на сприяння узгодженій європейській політиці у сфері виноградарства та виноробства. У 1994 році в місті Марсала (Сицилія) з метою підвищення ефективності роботи, Європейська Конференція Винних Регіонів була реорганізована в Асамблею Європейських Виноробних Регіонів (Assembly of European Wine-producing Regions - AREV). Таким чином, AREV стала європейським і міжнародним представником інтересів виноробної промисловості та розпочала активну співпрацю з усіма установами та організаціями, прямо або опосередковано задіяними в європейській або світовій політиці виноградарства та виноробства та у всіх інших сферах, пов'язаних з вином. На сучасному етапі AREV співпрацює з наступними європейськими органами управління та інституціями: - Європейська комісія (European Commission): Директорат сільського господарства, внутрішнього ринку, торгівлі, економіки; Євростат, охорони навколишнього середовища, регіональної політики; Комітет з управління для вина (Directorates for Agriculture, Internal Market,

Trade, Economic Affairs/Eurostat, Environment, Regional Policy, Management Committee for Wine).

- Європейський Парламент (European Parliament): Винна інтергрупа, Комітет із сільського господарства (Wine Intergroup, Committee on Agriculture).

- Рада Європейського Союзу (Council of the European Union): Комісії з навколишнього середовища і сільського господарства, Конгрес місцевих і регіональних влад (Commission on Environment and Agriculture, Congress of Local and Regional Authorities).

- Комітет Регіонів (Committee of the Regions): Комісія по сільському господарству (Commission on Agriculture).

- Асамблея Європейських Регіонів (Assembly of European Regions - AER): Міжнародна Організація Винограду та Вина (International Organization of Vine and Wine - OIV).

- Світова Організація Торівлі (COT) -World Trade Organization (WTO).

- Продовольча та сільськогосподарська організація (ФАО) (Food and Agriculture Organization (FAO)).

Винний туризм та європейські винні дороги є одним з основних напрямків співробітництва AVER з Загальною Організацією Ринку для Вина (Common Market Organization for Wine - CMO) [8].

З українських виноробних регіонів лише Одеська область з 2004 року входить до Асамблеї Європейських Виноробних Регіонів. Але одночасно слід відзначити що така участь має скоріше декларативний характер, на теперішній час відсутня активна співпраці, яка б дозволила брати участь в міжнародних програмах з розвитку виноробства, виноградарства та еногастрономічного туризму, що фінансуються європейськими державами та іншими міжнародними організаціями.

Передача Європейському Союзу функцій і повноважень з питань сільського господарства, охорони навколишнього середовища, міжнародної торгівлі та фіскальної політики, які раніше належали національним державним органам європейських країн, зумовила розвиток діалогу між Європою і регіонами. Такий підхід дозволяє реалізацію спільних проєктів, і розширення мережової співпраці. У 2000 році було створено Європейську мережу Міст Вина (RECEVIN), діяльність якої спрямована на спільний захисту інтересів місцевих адміністрацій європейських країн в питаннях, пов'язаних з економічною політикою у виноробній промисловості. Ця мережа забезпечує загальну платформу для обміну досвідом, контактною інформацією та партнерства. До мережі входять дев'ять європейських країн (Німеччина, Австрія, Словенія, Іспанія, Франція, Греція, Угорщина, Італія, Португалія), що сприяло об'єднанню майже 800 міст по всій Європі. Учасниками мережі RECEVIN розроблено низку стратегічних проєктів та ініціатив, спрямованих на визнання виноградарства, виноробства та енотуризму в Європі: Європейська хартія з енотуризму, Керівництво з Європейського енотуризму, Європейський день винного туризму, конкурс Європейське Місто вина [9].

Знаковою міжнародною подією у розвитку винного та гастрономічного туризму стала ініціатива Всесвітньої Туристичної Організації (UNWTO) із створення Всесвітньої Гастрономічної Мережі (UNWTO Gastronomy Network) у вересні 2015 року та Перша Всесвітня Конференція Винного Туризму, яка пройшла у Грузії у вересні 2016 року. Головною метою конференції було підвищення професійного розвитку сектору для всіх винно-туристичних напрямків, забезпечення вільного обміну досвідом та ідентифікації найкращих світових практик. Під час конференції провідні експерти презентували сучасні дослідження та тренди винно-гастрономічного туризму, висвітлюючи новітні розробки і успішні ініціативи, які були сфокусовані на основних чотирьох напрямках: проблеми розвитку винного туризму; найкращі практики розвитку винного туризму; професійні тренінги та інноваційний розвиток продукту. Учасники конференції, представники Держав-членів ЮНВТО (UNWTO), партнерів-учасників ЮНВТО, національних туристичних адміністрацій, міжнародних та регіональних організацій, приватного сектору, наукових кіл та громадянського суспільства, об'єднали зусилля для розробки документу, який висвітлює інноваційну методологію оцінки впливу виноградарства та виноробства на культурне, економічне, соціальне та природне середовище - Грузинської Декларації Винного Туризму. Даний методологічний інструмент може бути адаптований в різних виноробних регіонах світу для ефективного просування дестинації, як в енологічному, так і в культурному та історичному аспектах [5, 6].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Політика управління та європейська стратегія енотуризму полягає у сприянні розвитку співпраці між регіональними та іншими органами державної влади у країнах ЄС та сусідніх країн, які націлені на членство у ЄС за умови активної участі не державних інституцій. Україна знаходиться на початковому етапі створення такої моделі співробітництва, але даний процес має динамічний характер: професійні громадські організації у галузі виноградарства та виноробства (Асоціація «Винороби та виноградарі України», Асоціація сомельє України, Всеукраїнська асоціація виноробів та сомельє, Союз приватних виноградарів та виноробів Закарпаття) та провідні громадські організації у галузі туризму (Асоціація лідерів турбізнесу України) у порядок денний виносять питання сприяння організації еногастрономічного туризму. У 2014 році за спільної ініціативи представників академічної сфери, туристичного бізнесу, виноградарів та виноробів було створено Асоціацію сприяння розвитку гастрономічного та винного туризму в Україні, діяльність якої скерована на розбудову мережевої співпраці на національному та міжнародному рівні з імплементації принципів сталого розвитку еногастрономічного туризму в Україні. Процеси зближення галузей виноградарства та виноробства з туристичною галуззю у контексті розвитку еногастрономічного туризму слід розглядати як один з індикаторів сталого розвитку регіону. Одночасно необхідно

усвідомлювати проблематику, яка виникає у наслідок такого зближення. Еногастрономічний туризм знаходиться на «перехресті» проблемних питань розвитку як виноградарства та виноробства, так і туризму (національного та міжнародного рівнів). У зв'язку з цим перед навчальними закладами України постає завдання підготовки фахівців для еногастрономічного туризму з комплексними компетенціями не тільки у сфері туризму, а також ефективного менеджменту території виноградарства та виноробства. Важливим напрямком інтеграційного виміру є участь українських виноробних регіонів та громадських інституцій у діяльності міжнародних європейських об'єднань та організацій. Дослідження досвіду організації еногастрономічного туризму провідних виноробних країн та визначення шляхів його ефективного втілення в українських реаліях сприятиме створенню нового туристичного продукту, формуванню позитивного іміджу територій та підтримці місцевих виробництв та спільнот, що в кінцевому результаті впливатиме на формування та оптимізацію виробничо-рекреаційних територіальних систем на засадах сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Басюк Д.І. Інноваційний розвиток гастрономічного туризму в Україні / Д.І. Басюк // Наукові праці НУХТ— 2012. — № 45. — С. 128—132.
2. Чернова Г.В. Особливості розвитку винного туризму в Україні // Вісник інституту педагогічної освіти. Серія географічна. Випуск 1(2012): Матеріали четвертої Міжнародної науково-практичної конференції «Еко- і агротуризм: перспективи розвитку на регіональному рівнях», м. Рівне, Україна, 29-30 березня 2012. – С. 166-174
3. Gillespie, C. (2002). *European Gastronomy into the 21st Century*. Oxford: Butterworth-Heinemann, Oxford.
4. Santich, B. (1996). *Sustaining Gastronomy*. In: *Proceedings of the Eighth Symposium on Australian Gastronomy: Sustaining Gastronomy*, Adelaide, 28–30 September, 1994.
5. WTO Tourism Highlights, 2015 Edition. – Режим доступу - <http://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284416899>
6. Офіційний сайт ВТО. Грузинська Декларація Винного Туризму – Режим доступу - http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/georgia_declaration.pdf
7. Офіційний сайт Програми ЄС. – Режим доступу - http://ec.europa.eu/citizenship/about-the-europe-for-citizens-programme/future-programme-2014-2020/index_en.htm
8. Офіційний сайт Асамблеї Європейських Виноробних Регіонів (Assembly of European Wine-producing Regions – AREV) . – Режим доступу - <http://www.arev.org>
9. Офіційний сайт Європейської мережі Міст Вина (RECEVIN). – Режим доступу - <http://www.recevin.net>
10. Офіційний сайт Мережі Великих Винних Столиць. – Режим доступу - <http://www.greatwinecapitals.com>

References:

1. Basyuk D.I Innovative development of enogastronomic tourism in Ukraine / D.I. Basyuk // Research papers NUFT— 2012. — № 45. — P. 128—132.
2. Chernova G.V. Characteristics of wine tourism development in Ukraine // Journal of the Institute of Pedagogical Education. Geography edition. Edition 1(2012): Materials from the Fourth International Scientific Conference "Eco- and agro-tourism: prospects for development at the regional level", Rivne city, 29-30 March 2012. – P. 166-174
3. Gillespie, C. (2002). *European Gastronomy into the 21st Century*. Oxford: Butterworth-

Heinemann, Oxford.

4. Santich, B. (1996). Sustaining Gastronomy. In: Proceedings of the Eighth Symposium on Australian Gastronomy: Sustaining Gastronomy, Adelaide, P. 28–30 September, 1994.
5. WTO Tourism Highlights, 2015 Edition. – Access mode - <http://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284416899>
6. Official site UNWTO. Georgian Declaration on Wine Tourism – Access mode - http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/georgia_declaration.pdf
7. Official site EU Programmes. – Access mode - http://ec.europa.eu/citizenship/about-the-europe-for-citizens-programme/future-programme-2014-2020/index_en.htm
8. Official site Assembly of European Wine-producing Regions – AREV. – Access mode - <http://www.arev.org>
9. Official site RECEVIN. – Access mode - <http://www.recevin.net>
10. Official site Great Wine Capitals Network. – Access mode - <http://www.greatwinecapitals.com>